

Виклики глобального ринку нафтопродуктів та їх вплив на національну безпеку: перспективи та ризики

*Донець Дмитро Михайлович¹, Таранський Ігор Петрович²,
Рикованова Ірина Сергіївна³*

Опубліковано	Секція	УДК
26.02.2024	Економіка	338.12.015

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10705054>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Ринок нафти й нафтопродуктів відіграє важливу роль у світовій економіці, особливо в той час як нафта стала визначальною енергетичною й стратегічною сировиною у 1970-х роках. З того часу ситуація на цьому ринку є центральною темою світової економіки та політики, відзначаючи його різноманіття та суперечності. Ринок нафти об'єднує інтереси багатьох країн, що визначає як слабкі, так і сильні сторони глобальної економіки в цілому, а також результати діяльності окремих учасників. На тлі цього ринкового розмаїття та геополітичних викликів, актуальність дослідження глобального ринку нафтопродуктів та його впливу на національну безпеку підкреслюється умовами сучасної світової нестабільності й зростаючих екологічних проблем. Дослідження спрямоване на розкриття особливостей розвитку глобального ринку нафтопродуктів та його впливу на національну безпеку країн, для чого було розглянуто характерні риси ринку нафтопродуктів та систематизовано основних його учасників, дана його оцінка, сформовані напрями впливу викликів глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн, а також сформульовано сучасні перспективи його подальшого розвитку. Під час наукової роботи були використані загальнонаукові методи пізнання, зокрема критичний аналіз наявної наукової літератури з питань впливу глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку, упорядкування даних, пов'язаних із систематизацією його учасників, а також встановлення причинно-наслідкових зв'язків для виявлення ризиків та перспектив у цій сфері. Зазначено, що сучасний ринок нафтопродуктів має складний характер, який визначається активним попитом та пропозицією, складними геополітичними подіями, а також постійним технологічним прогресом. В статті було зауважено, що вплив глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн може мати різні напрями, включаючи економічну залежність, геополітичні конфлікти та інфраструктурні ризики. Основний акцент зроблено на перспективах розвитку

¹ старший викладач, кафедра маркетингу і логістики, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5053-026X>

² кандидат економічних наук, доцент, кафедра маркетингу і логістики, Інституту економіки менеджменту, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6411-5152>

³ старший викладач, кафедра маркетингу і логістики, Національний університет "Львівська політехніка", м. Львів, вул. Степана Бандери, 12, ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8172-5246>

глобального ринку нафтопродуктів, які визначаються зростанням альтернативних джерел енергії, технологічним прогресом у видобутку та обробці нафти, а також потенціалом міжнародного співробітництва в управлінні енергетичними ризиками.

Ключові слова: ОПЕК, видобувачі нафти, учасники ринку, волатильність цін, енергетична безпека

Challenges of the global petroleum products market and their impact on national security: prospects and risks

Annotation. The market for oil and oil products plays an important role in the global economy, especially since oil became a crucial energy and strategic raw material in the 1970s. The situation on this market has become a central topic of global economics and politics, noting its diversity and contradictions. The oil market unites the interests of many countries, which determines both the weaknesses and strengths of the global economy as a whole, as well as the performance of individual participants. Against the backdrop of this market diversity and geopolitical challenges, the relevance of studying the global oil market and its impact on national security is emphasized by the current global instability and growing environmental problems. The study is aimed at revealing the peculiarities of the development of the global oil products market and its impact on the national security of countries, for which purpose the author examined the characteristic features of the oil products market and systematized its main participants, gave its assessment, formed the directions of influence of the challenges of the global oil products market on the national security of countries, and revealed the current prospects for its further development. The study uses general scientific methods of cognition, in particular, a critical analysis of the available scientific literature on the impact of the global oil products market on national security, compilation of data related to the systematization of its participants, and establishment of cause-and-effect relationships to identify risks and prospects in this area. It is noted that the modern petroleum products market is complex in nature, which is determined by active supply and demand, complex geopolitical events, and constant technological progress. The article notes that the impact of the global petroleum products market on the national security of countries may have different directions, including economic dependence, geopolitical conflicts and infrastructure risks. The main emphasis is placed on the prospects for the development of the global petroleum products market, which is determined by the growth of alternative energy sources, technological progress in oil production and processing, and international cooperation in energy risk management.

Keywords: OPEC, oil producers, market participants, price volatility, energy security.

Вступ

В сучасному економічному середовищі існує низка важливих викликів, пов'язаних із функціонуванням світового ринку нафтопродуктів, які істотно впливають на національну безпеку країн. Зростання попиту на нафтові ресурси, нестабільність цін на нафтопродукти, а також геополітична та економічна турбулентність в країнах-виробниках породжують серйозні ризики для енергетичної стійкості та національної безпеки країн.

Однією з основних проблем є неоднорідність світового ринку нафтопродуктів, що призводить до залежності країн від обмеженої кількості постачальників та вірогідності порушення стабільності постачань. Підвищення цін на нафтопродукти може спричинити економічні труднощі, негативно позначитися на торговельному балансі та загальному економічному розвитку держави. Також варто наголосити, що геополітичні конфлікти та нестабільність в країнах-виробниках нафтопродуктів

можуть зумовити зростання геополітичного тиску та ризик конфліктів між країнами, що мають стратегічний інтерес у забезпеченні стійкого доступу до енергетичних ресурсів.

Також, посилення світового попиту на альтернативні джерела енергії та збільшення участі країн у ринку відновлюваних джерел енергії створює тиск на традиційний сектор нафтовидобування, що може мати важливі національно-економічні наслідки. Отже, ретельне вивчення викликів глобального ринку нафтопродуктів та їхнього впливу на національну безпеку є актуальним завданням для розробки стратегій управління ризиками, забезпечення енергетичної стійкості та здійснення раціональної політики енергозабезпечення.

Багато науковців приділяли увагу впливу глобального ринку нафтопродуктів на безпеку країн.

Зокрема, дослідження К. Го, Х. Чжан та С. Ікбал було спрямоване на визначення впливу волатильності цін на нафту на інтенсивність генерації енергії. В ньому автори розкрили наслідки цих факторів для отримання чистої енергії в контексті сталого розвитку та безпеки країни [1].

Автори Х. Юань, Л. Чжао та М. Умайр вивчали геополітичні дилеми та можливості Китаю у контексті безпеки постачання сирової нафти [2].

Наукова розвідка, співавторами якої є Л. Люти, М. Зіоло, В. Кнапик, І. Бонк та К. Кукула, мала на меті визначення та оцінювання енергозберігаючих технологій, які сприяють сталому розвитку ринку та безпеки країн [3].

Л. Цуй, С. Юе, Х.-Н. Нгієм та М. Дуан досліджували економічну вразливість, пов'язану із перервою глобального енергетичного ланцюга у контексті російсько-української війни, а також потенційні впливи на глобальні енергетичні ринки та економічну стабільність [4].

Цікаве дослідження провели А. А. Алола, О. Озкан та Х. Онъедже Обекпа, в якому вони зосередилися на вивченні патернів дезагрегованого ризику енергетичної безпеки та цін на нафту, зокрема в сценарії США з 1970 по 2040 рік. В своїй публікації науковці надали комплексний аналіз взаємозв'язку між енергетичною безпекою та цінами на нафту [5].

Б. МакВільямс, Г. Сгараватті, С. Тальяпієтра та Г. Захманн провели аналіз гіпотетичного сценарію енергетичного ландшафту Європейського Союзу без російської енергії. Робота мала на меті оцінити потенційні виклики та наслідки такої зміни у структурі енергопостачання [6].

Авторки М. В. Савченко та І. В. Біла в своїй статті прослідкували розвиток глобального ринку нафти та нафтопродуктів у контексті військової агресії росії проти України. Дослідження мало на меті аналіз геополітичних та економічних наслідків цих подій для енергетичного сектору України [7].

Т. М. Домбровська в своєму дослідженні вказувала на конвергенцію глобальної енергетичної безпеки, з наголосом на принципах та стратегічних пріоритетах. Науковиця надала оцінку інтеграції та узгодження різноманітних заходів з енергетичної безпеки на глобальному рівні [8].

Стаття С. Когута присвячена вивченню сучасних тенденцій розвитку світової енергетики та енергетичної безпеки в Україні [9].

Отже, наявні наукові роботи роблять важливий внесок у розуміння проблем та перспектив розвитку глобального ринку нафтопродуктів та його впливу на національну безпеку. Однак для докладнішого усвідомлення проблеми можуть бути враховані інші питання, такі як глобальні перспективи в енергетичній ефективності, а також геополітичні чинники та ризики, які ще залишаються нерозкритими в даному контексті.

Мета статті полягає в дослідженні особливостей розвитку глобального ринку нафтопродуктів та аналізі його впливу на національну безпеку країн. Згідно мети перед дослідженням стають завдання:

1. Розкрити основні характерні риси глобального ринку нафтопродуктів та систематизувати основних його учасників.
2. Дати оцінку сучасному ринку нафтопродуктів в світі.
3. Сформулювати напрями впливу викликів глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн та їх ризики.
4. Розкрити сучасні перспективи подальшого розвитку глобального ринку нафтопродуктів.

Матеріали та методи. У процесі дослідження впливу глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн використовувалися різноманітні методи, які охоплюють широкий спектр напрямів.

Метод візуалізації. Використання діаграм та графіків дало змогу візуалізувати складні досліджувані явища, процеси та закономірності, зокрема зобразити видобуток нафти основними нафтодобувними країнами.

Методи аналізу, синтезу та порівняння. За допомогою цих методів в даній статті проведено аналіз впливу глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку. Означені методи використовувались для розгляду різних аспектів, включаючи економічну залежність, геополітичні ризики, інфраструктурні загрози та інші фактори, що впливають на енергетичну стабільність країн.

Метод систематизації дозволив ретельно розглянути і упорядкувати основних учасників глобального ринку нафтопродуктів. Більш того, застосування цього методу надало можливість структурувати та узагальнити отримані результати, забезпечивши комплексне розуміння основних перспектив у даній сфері.

Методи індукції та дедукції використовувалися для критичного аналізу отриманої інформації, що дало змогу визначити основні ризики, які постають перед національною безпекою країни.

Результати

Глобальний ринок нафтопродуктів зараз зазнає низки викликів та перетворень, які обумовлені як економічними, так і геополітичними чинниками. Під впливом різноманітних факторів, таких як коливання цін на нафту, зміни попиту та аспекти сталого розвитку, країни великих та середніх виробників стикаються з викликами адаптації до нового енергетичного ландшафту. Проте переломним моментом стали геополітичні напруження, зокрема в контексті військової агресії росії проти України, яка вносить хаос і певну невизначеність у глобальний ринок нафтопродуктів, посилюючи ризики для енергетичної безпеки та забезпечення стабільності у регіоні та поза його межами.

Глобальний ринок нафтопродуктів – це міжнародний простір, на якому здійснюється купівля та продаж нафтопродуктів між різними країнами та учасниками світового ринку нафтопродуктів, який включає в себе торгівлю нафтою, бензином, дизельним паливом, мазутом та іншими нафтопродуктами.

Учасниками глобального ринку нафтопродуктів є різні суб'єкти, які беруть участь у виробництві, торгівлі та використанні нафтопродуктів. Основні категорії учасників надано в таблиці 1.

Таблиця 1

Категорії учасників глобального ринку нафтопродуктів

№	Учасники ринку	Характеристика
1	Країни-виробники та експортери	Країни, які видобувають нафту та виробляють нафтопродукти, можуть експортувати їх на світовий ринок. Такі країни, як Саудівська Аравія, Сполучені Штати та інші, виступають в ролі основних постачальників нафтопродуктів
2	Країни-імпортери	Країни, які не мають достатньо власних запасів нафти або потребують додаткових обсягів нафтопродуктів, є імпортерами. Наприклад, Китай, Японія, країни ЄС активно закупають нафтопродукти на міжнародному ринку
3	Нафтові компанії	Міжнародні та національні нафтові компанії відіграють важливу роль у видобутку, переробці та збуті нафтопродуктів. Такі компанії, зокрема ExxonMobil, Shell, Saudi Aramco, є активними учасниками глобального ринку нафтопродуктів
4	Логістичні та транспортні компанії	Компанії, які здійснюють транспортування нафтопродуктів морем, авіацією, залізницею та трубопроводами, є невід'ємним елементом структури ланцюга постачань нафтопродуктів
5	Фінансові установи	Банки, фондові біржі та інші фінансові інститути мають велику вагу у фінансуванні операцій нафтового сектору та у торгівлі нафтовими ф'ючерсами й опціонами
6	Кінцеві споживачі	Кінцеві споживачі, а саме: автомобільні компанії, підприємства з виробництва хімічних речовин, енергетичні підприємства та інші, використовують нафтопродукти для своїх виробничих процесів

Джерело: складено авторами на основі [2; 4].

Отже, усі ці учасники взаємодіють на глобальному ринку нафтопродуктів, визначаючи його динаміку та вплив на світову економіку.

Глобальний ринок нафтопродуктів має свої унікальні особливості, які обумовлюють його важливу роль у формуванні енергетичної безпеки та економічного розвитку країн. Основні характеристики цього ринку включають високу взаємозалежність, геополітичну чутливість, циклічність, концентрацію виробництва та залежність від географії.

Варто зауважити, що глобальний ринок нафтопродуктів відрізняється кількома особливостями та характерними рисами, які надано на рисунку 1.

1. Висока взаємозалежність – глобальний ринок нафтопродуктів є вкрай взаємозалежним, де зміни у виробництві чи попиті в одній країні можуть суттєво впливати на ціни та умови на ринках інших країн.
2. Геополітична чутливість – енергетичний сектор, зокрема ринок нафтопродуктів, чутливий до геополітичних подій та конфліктів, оскільки країни-експортери можуть використовувати енергетичні ресурси для реалізації своїх політичних цілей.
3. Циклічність – ринок нафтопродуктів схильний до циклічних змін, пов'язаних із активністю в економіці, технологічному розвитку та сезонністю попиту на енергію.
4. Висока концентрація виробництв – декілька країн-експортерів нафти мають значний вплив на глобальний ринок, що створює ситуацію, де рішення цих країн може створювати загальні тенденції на ринку.
5. Залежність від географії – транспортування та постачання нафтопродуктів великою мірою залежать від географічного розташування нафтовидобувних регіонів та інфраструктури.
6. Вплив технологічних інновацій: введення нових технологій у видобутку та обробці нафти може змінювати конкурентоспроможність різних країн та компаній на ринку.

Рис. 1. Основні характерні риси глобального ринку нафтопродуктів

Джерело: розроблено авторами на основі аналізу [1; 3; 5].

Отож, ці особливості формують динаміку та виклики глобального ринку нафтопродуктів, а їх аналіз є значущим для розуміння та управління цим стратегічно важливим сектором.

В контексті розгляду глобального ринку нафтопродуктів, де вплив країн-експортерів має вирішальне значення, аналіз та порівняння обсягів щоденного видобутку нафти є суттєвим елементом для усвідомлення динаміки цього стратегічного ринку.

На рисунку 2 представлено перелік нафтовидобувних країн-лідерів за обсягом щоденного видобутку нафти, млн бар.

Отже, до першої десятки нафтовидобувних країн за обсягом щоденного видобутку нафти входять США, росія, Саудівська Аравія, Канада, Ірак, Китай, Об'єднані Арабські Емірати, Бразилія, Кувейт та Іран. Провідною країною в секторі видобутку нафти є США, які показують вражаючі показники видобутку в 11,6 мільйона барелів на день. За ними слідує росія з добовим видобутком нафти на рівні 10,5 мільйона барелів. Саудівська Аравія посідає третє місце, забезпечуючи 10,2 мільйона барелів щоденного світового видобутку нафти. Канада та Ірак є наступними у списку, видобуваючи 4,7 та 4,3 мільйона барелів на день відповідно.

Тим часом, Китай робить значний внесок у світовий видобуток нафти – 4,0 мільйона барелів на день. Далі йдуть Об'єднані Арабські Емірати та Бразилія з обсягами видобутку 3,0 та 2,9 млн барелів на добу відповідно. Першу десятку замикають Кувейт та Іран, кожен з яких видобуває 2,6 та 2,5 мільйона барелів нафти на день відповідно.

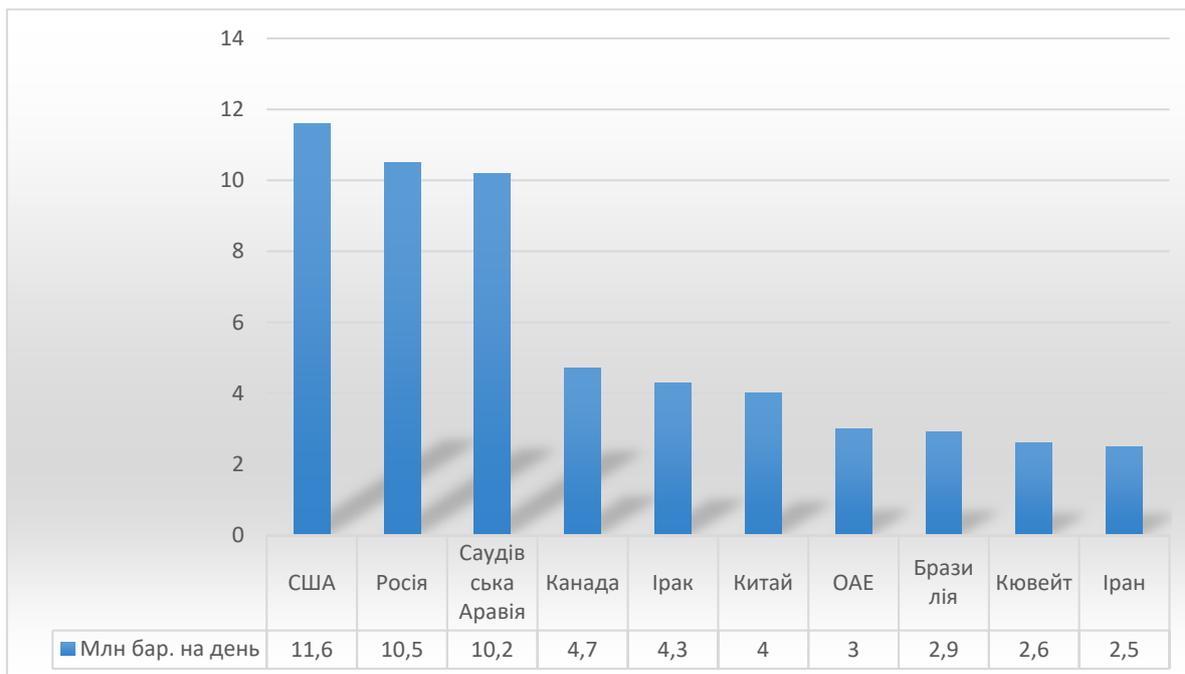

Рис. 2. Перелік нафтодобувних країн-лідерів за обсягом щоденного видобутку нафти, млн бар. за 2023

Джерело: створено авторами на основі даних [10].

Перед початком воєнного конфлікту росія постачала приблизно 40% нафтопродуктів, які імпортував Євросоюз. Нині введено заборону на морський імпорту російського дизеля, бензину, авіаційного газу (авіаційного палива), мазуту та інших нафтопродуктів. Ця заборона наразі не охоплює всі країни ЄС, і тимчасовий виняток розглядається для тих, хто не може швидко знайти альтернативні джерела імпорту російського дизельного палива та газойлю (присадки до дизеля) найближчим часом.

Постачання нафтопродуктів у треті країни дозволено, але існують обмеження, такі як установлення максимальних цін на російські нафтопродукти Радою ЄС. Якщо треті країни придбають їх за вищою ціною, вони не можуть скористатися послугами європейських танкерів, отримати фінансування для таких угод та укласти страхові поліси для перевезення вантажу [7].

Глобальний ринок нафти у 2022 р. пережив структурну трансформацію – насамперед змінились напрямки експорту. Наприклад, у лютому 70% морського експорту нафти з держави-агресора припадало на країни ЄС та Великобританію, і ще 9% – на Японію та Південну Корею. Сукупна частка Китаю та Туреччини в морських постачаннях нафти з державою-агресором займала трохи більше 20%, а постачання до Індії фактично не було. Вже у грудні 2023 року найбільшим ринком для морських партій російської нафти став у Індії, з часткою у 42%. Ще приблизно 25% морських відвантажень припало на Китай, по 3% – на Туреччину та Південну Корею, близько 5% – на інші країни. Єдиною країною ЄС, яка продовжує морські закупівлі російської нафти, залишається Болгарія з часткою 2% [11].

Варто наголосити, що в умовах сьогодення енергетична безпека виступає одним з ключових складових елементів національної безпеки держави, визначаючи її стійкість і суверенітет. В контексті зростаючих геополітичних та економічних змін, забезпечення ефективного функціонування енергетичної інфраструктури та сталого доступу до енергоресурсів стає важливим завданням для кожної країни.

Національні уряди та міжнародні спільноти розглядають різноманітні стратегії та норми для забезпечення енергетичної безпеки, включаючи диверсифікацію джерел постачання, розвиток відновлюваних джерел енергії, підвищення енергоефективності та створення міжнародних партнерств [11].

Автор Когут С. в своєму дослідженні розглядає національну безпеку, як «багатокомпонентне та багатоаспектне поняття» та виділяє одне з головних місць для енергетичної безпеки в системі забезпечення національної безпеки держави (рис. 3).

Рис. 3. Місце енергетичної безпеки в системі забезпечення національної безпеки держави

Джерело: [9].

Тож, рисунок 3 ілюструє важливе місце, яке займає енергетична безпека в системі забезпечення національної безпеки держави, де надійне функціонування енергетичної інфраструктури й забезпечення стійкості постачання енергоресурсів є ключовими аспектами для збереження суверенітету й економічного добробуту держави.

Варто зауважити, що економіки країн, які є великими імпортерами чи експортерами нафтопродуктів, можуть бути вразливими до змін на глобальному ринку. Коливання цін на нафтопродукти, політичні турбуленції у країнах-виробниках чи обмеження постачань можуть негативно впливати на економічну стійкість та соціальну сферу. Отже, енергетична безпека, яка включає в себе надійне постачання та доступні ціни на енергоносії, стає важливою складовою національної безпеки. З іншого боку, країни-експортери нафти мають геополітичні та економічні інтереси, які вимагають захисту. Контроль над нафтовими ресурсами може призвести до конфліктів і напруг у міжнародних відносинах, що впливає на загальну геополітичну стійкість. Водночас експорт нафти може забезпечити країні значні доходи та вплив на світові справи.

Підсумовуючи, взаємозв'язок полягає в тому, що стабільність глобального ринку нафтопродуктів визначає економічну, енергетичну та геополітичну безпеку країн, що регулюють та залежать від цього ринку.

Вплив викликів глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн може виявлятися в наступних напрямках (табл. 2):

Таблиця 2

Напрями впливу викликів глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн та їх ризики

№	Напрями впливу	Характеристика	Ризики
1	Економічна залежність	Країни, які сильно залежать від експорту нафти, можуть бути особливо вразливими до змін на світовому ринку енергетики. Зниження цін на нафтопродукти або зміни в попиті можуть негативно вплинути на їхню економіку та фінансову стабільність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризики коливання цін на нафтопродукти 2. Ризики зміни в світовому попиті 3. Ризики залежності від обмінного курсу
2	Геополітичні ризики	Країни-експортери нафти часто опиняються у центрі геополітичних конфліктів. Контроль над ресурсами може призводити до напруг та конфліктів між країнами, а також створювати геополітичні виклики для інших держав. Наприклад, США, Ірак постійно перебувають в стані військових конфліктів	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризик замороження експорту через геополітичні та військові конфлікти (заборона чи обмеження експорту внаслідок геополітичних конфліктів або військових дій) 2. Ризики економічних втрат через військові дії
3	Залежність від зовнішніх ринків	Країни, які експортують нафту, залежать від попиту та цін на світовому ринку. Зміни в цих параметрах можуть впливати на їхні доходи, рівень зайнятості та соціальну стабільність.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризики зменшення доходів від експорту нафти, що може вплинути на економічну стабільність та викликати соціальні труднощі 2. Ризики нестабільності на ринку праці, втрати робочих місць та зменшення соціальних витрат
4	Інфраструктурні ризики	Великі об'єми видобутку та транспортування нафти створюють можливості для терористичних атак або інших форм дестабілізації інфраструктури, що може впливати на економічну та енергетичну безпеку.	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризики терористичних атак на енергетичну інфраструктуру 2. Ризики кібератак на енергетичні системи
5	Екологічні наслідки	Видобуток та транспортування нафти можуть мати серйозний вплив на довкілля та	<ol style="list-style-type: none"> 1. Ризики техногенних аварій та витоку нафти

		здоров'я населення. Екологічні аварії, такі як витоки нафти або забруднення, можуть порушувати національну безпеку та призводити до екологічних криз.	
6	Ресурсна курсова політика	Відсутність міжсекторальної диверсифікації може призвести до формування економіки, орієнтованої виключно на видобуток нафти, що робить країну вразливою до коливань у сфері енергетики та світової економіки	1. Ризик обмеження міжсекторальної стійкості

Джерело: власна розробка авторів.

Таким чином, наведена в таблиці 2 інформація, свідчить про те, що ця взаємодія має важливі економічні, геополітичні та екологічні аспекти. Країни, які залежать від видобутку та експорту нафти, стають вразливими до коливань на світовому ринку, що може викликати економічні труднощі та соціальні нестабільності.

Зокрема, геополітичні конфлікти та екологічні ризики стають основними чинниками, які впливають на національну безпеку.

У контексті постійних змін на глобальному ринку нафтопродуктів важливо враховувати перспективи, які визначатимуть майбутнє енергетичного сектору та національної безпеки. Наприклад, розгляд низки перспектив може розкрити можливості та виклики, які супроводжуватимуть еволюцію ринку нафтопродуктів найближчими роками.

По-перше, це розвиток альтернативних джерел енергії.

Сучасні тенденції спрямовані на розвиток та впровадження стійких технологій, що сприяють зменшенню використання традиційних вуглеводневих ресурсів. Очікується, що цей процес слугуватиме зменшенню залежності від нафтопродуктів та обмежить вплив енергетичних ризиків на національну безпеку. Альтернативні джерела енергії, які базуються на використанні відновлюваних ресурсів, можуть забезпечити стійкий та стабільний енергетичний баланс, зменшуючи вразливість енергетичного сектору перед змінами на ринку нафтопродуктів. Також варто усвідомлювати, що розвиток альтернативних джерел енергії відкриває широкі перспективи для створення нових ринків, підтримує інноваційні технології та сприяє сталому розвитку кожної країни. А, отже, впровадження зелених енергетичних рішень може допомогти країнам зберегти внутрішню стабільність, розвивати конкурентоспроможність та зменшити свою енергетичну залежність [12].

По-друге, геополітична стабільність через диверсифікацію. Розвиток та реалізація стратегій диверсифікації джерел енергії та постачання може зменшити вплив геополітичних конфліктів на ринок нафтопродуктів. Спроможність реагувати на геополітичні турбуленції дає змогу країнам забезпечити стабільність та безпеку. Забезпечення гнучкості та резервних шляхів постачання дозволить країнам уникнути серйозних втрат у разі геополітичних криз або обмежень на світовому ринку нафтопродуктів. Крім того, стимулюючи внутрішній розвиток відновлюваних

джерел, країни можуть зменшити екологічний вплив та викликати позитивні зміни в енергетичному споживанні. Тому, диверсифікація енергетичного портфеля відкриває шлях для забезпечення стійкості країн у геополітично невпевнених умовах та допомагає формуванню більш сталої та ефективної енергетичної системи.

По-третє, технологічний прогрес в сфері видобутку та обробки нафти відкриває широкі перспективи для подальшого покращення ефективності та сталості цього сегмента. Розвиток новітніх технологій сприяє збільшенню продуктивності, оптимізації технологічних процесів та зменшенню екологічного впливу нафтової промисловості. Впровадження передових методів обробки нафти, таких як технології очищення та переробки, спрямоване на зменшення викидів та покращення якості нафтопродуктів, що створює сприятливі умови для формування позитивної екологічної ситуації в регіонах, де діють нафтовидобувні підприємства.

Такий підхід вирішує завдання спільного розвитку енергетичного сектору та екологічного збалансування. Отже, технологічний розвиток у галузі нафтовидобутку та обробки нафти не лише впливає на ефективну експлуатацію ресурсів, але і спрямований на досягнення більш високих стандартів екологічної відповідальності, забезпечуючи тим самим сталість та конкурентоспроможність глобального ринку нафтопродуктів.

По-четверте, глобальна співпраця в сфері енергетики. Розширення міжнародного співробітництва та розробка спільних ініціатив стають стратегічно важливими аспектами для забезпечення енергетичної безпеки країн. Сучасний глобальний характер ринку нафтопродуктів вимагає не лише національних, але й міжнародних підходів до управління енергетичними ризиками. Успішне співробітництво в цьому напрямі може призвести до створення єдиної системи моніторингу, обміну інформацією та взаємодії між країнами для ефективного управління ризиками та кризовими ситуаціями на енергетичному ринку.

Висновки

Таким чином, глобальний ринок нафтопродуктів визначається численними характерними рисами, серед яких важливе місце займає економічна залежність країн-експортерів, геополітичні ризики та велика роль основних учасників, таких як ОПЕК і країни з високим рівнем видобутку. Систематизація основних учасників ринку дала змогу виявити їхню роль і вплив на формування світових цін на нафтопродукти.

Проведена оцінка сучасного ринку нафтопродуктів свідчить про його складний характер, який визначається багатьма факторами, а саме: попит та пропозиція, геополітичні події, а також технологічний прогрес. Світовий попит і виробництво нафтопродуктів мають величезний вплив на економіку країн та їхню енергетичну безпеку.

Також в статті було визначено, що вплив глобального ринку нафтопродуктів на національну безпеку країн може мати різні напрями, включаючи економічну залежність, геополітичні конфлікти та інфраструктурні ризики. Розуміння цих напрямів дозволяє визначити стратегії для зменшення вразливості та підвищення стійкості.

Сучасні перспективи розвитку глобального ринку нафтопродуктів обумовлюються низкою факторів, серед яких: зростання альтернативних джерел енергії, технологічний прогрес у видобутку та обробці нафти, а також міжнародне співробітництво в управлінні енергетичними ризиками. Перспективи вказують на необхідність адаптації стратегій країн до нових умов та підвищення стійкості їхньої енергетичної системи.

Перспективи подальших досліджень в галузі ринку нафтопродуктів та його впливу на національну безпеку є широким полем для наукового вивчення. В майбутньому науковий інтерес може становити аналіз ролі регулюючих механізмів та політичних стратегій у формуванні стабільності на ринку нафтопродуктів. Вивчення міжнародних правових аспектів, включаючи торговельні обмеження та санкції, може допомогти зрозуміти вплив політичних рішень на цінову та геополітичну динаміку ринку.

Список використаних джерел

1. Guo, C., Zhang, X., & Iqbal, S. (2024). Does oil price volatility and financial expenditures of the oil industry influence energy generation intensity? Implications for clean energy acquisition. *Journal of Cleaner Production*, 434, Article 139907. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2023.139907>
2. Yuan, H., Zhao, L., & Umair, M. (2023). Crude oil security in a turbulent world: China's geopolitical dilemmas and opportunities. *The Extractive Industries and Society*, 16, Article 101334. <https://doi.org/10.1016/j.exis.2023.101334>
3. Luty, L., Zioło, M., Knapik, W., Bąk, I., & Kukuła, K. (2023). Energy security in light of sustainable development goals. *Energies*, 16(3), Article 1390. <https://doi.org/10.3390/en16031390>
4. Cui, L., Yue, S., Nghiem, X.-H., & Duan, M. (2023). Exploring the risk and economic vulnerability of global energy supply chain interruption in the context of Russo-Ukrainian war. *Resources Policy*, 81, Article 103373. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103373>
5. Alola, A. A., Özkan, O., & Onyeje Obekpa, H. (2023). Examining the patterns of disaggregate energy security risk and crude oil price: The USA scenario over 1970–2040. *Resources Policy*, 82, Article 103514. <https://doi.org/10.1016/j.resourpol.2023.103514>
6. McWilliams, B., Sgaravatti, G., Tagliapietra, S., & Zachmann, G. (2023). How would the European Union fare without Russian energy?. *Energy Policy*, 174, Article 113413. <https://doi.org/10.1016/j.enpol.2022.113413>
7. Савченко, М. В., & Біла, І. В. (2023). Розвиток світового ринку нафти та нафтопродуктів в умовах військової агресії Росії проти України. *Економіка і організація управління*, (2(50)), 23–30. <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2023.2.3>
8. Домбровська, Т. М. (2023). Конвергенція глобальної енергетичної безпеки: принципи і стратегічні пріоритети. *Управління змінами та інновації*, (7), 96–102. <https://doi.org/10.32782/СМІ/2023-7-14>
9. Когут, С. (2023). Сучасні тенденції розвитку світової енергетики та енергетичної безпеки України. *Modeling the Development of the Economic Systems*, (4), 75–83. <https://doi.org/10.31891/mdes/2023-10-10>
10. Data Pandas, (n.d.). *Oil production by country*. URL: <https://www.datapandas.org/ranking/oil-production-by-country#full-data>
11. Донець, Д. М. (2023). Ринок нафтопродуктів у системі національної безпеки країни. *Економіка та суспільство*, (56). <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-56-105>
12. Гавриць, М., Нестеренко, Р., & Гавриць, О. (2022). Загрози національній безпеці України у сфері функціонування та розвитку ринку нафтопродуктів сьогодні й у післявоєнний час. *Честь і закон*, 2(81), 53–62. DOI: <https://doi.org/10.33405/2078-7480/2022/2/81/263770>